

HANNA SNELLMAN

Ruottiin lähössä!

Pohjoissuomalaisten muuttoliike Etelä-Ruotsiin 1960–1970-luvuilla

Dosentti Hanna Snellman selvittää pohjoissuomalaisten muuttoliikettä Etelä-Ruotsiin 1960- ja 1970-luvulla.

No sekin oli aika koomillinen juttu, kun se tapahtu, että yksi perhe, joka oli asunu täällä Göteborgissa, ne oli vailla apulaista. – Ne oli kuullu, että meillä on niin kun tyttöjä, että siellä on tyttö, mikä on 18, että se on varmaan niin kun halukas lähtemään Ruotsiin. Ja ne tuli meille sitten – ja sitten sisko ite sano, ei, en mää lähe mitään apulaiseksi sinne, että mä oon 18, jos mä lähen Ruotsiin mä lähen suoraan työelämään. Sekään ei ollu päässy mihinkään kouluun ja ei ollu mitään töitä Suomessa. – no, onhan teillä toinen tyttö – en määkään ollu päässy mihinkään kouluun, että lasketteko te niin kun minut sitten – ja äiti ja isä, että jos isosisko lähtee niin sillä luvalla he sitte uskaltaa laskea niin kun minut kanssa, että niistä on turvaa toisilleen sitten jos ne lähtee, että kerta täällä ei mitään työmahdollisuuksia ei ollu – että parempihan se on, että lähteä sinne yrittämään, jos ei mitään muutakaan oo. Vaikka on tämmönen, että kauhea matka ja pelottaa päästää.¹

■ Näin vastasi sällalaisyntyinen nainen kysymykseeni Ruotsiin muuton syistä haastattellessani häntä ”Gothenburg – the Largest Village of the Salla Parish” -tutkimustani varten. Vastaus kuvaa monella tapaa tyypillistä Göteborgin suomalaisen tarinaa, ja on samalla myös oivallinen esimerkki kansatieteellisen lähdeaineiston luonteesta. Haastateltava oli Ruotsiin muuttaessaan vain 16-vuotias. Hän ei olisi edes päässyt töihin hyväpalkkaisein tehdastöihin, joista Ruotsi oli tunnettu. Kaksi ensimmäistä Ruotsin vuottaan hän oli apulaisena sukulaisen per-

heessä. Sukulaisperheeseenkään vanhemmat eivät välttämättä olisi häntä päästäneet, jollei vanhempi sisar olisi lähtenyt myös. Toisaalta perheessä, jossa oli viisi lasta eikä kotiseudulla koulutus- eikä työmahdollisuuksia, ei ollut vaihtoehtoa. Lapista oli lähdettävä. ”Maanviljelys ei kannattanut, metsätöitä ei ollut ja tulevaisuus näytti, että siellä ei ois ollu mitään”, kuvaili samanikäinen sällalainen mies vuoden 1971 tilannetta.² Perheellinen, ammattikoulutuksen saanut tai yksityisyrittäjänä toiminut parhaassa työiässä oleva mies oli samassa tilanteessa. Kylästyminen ainaiseen epävarmuuteen työn saannissa johti pikaiseen päätökseen lähteä työnhakuun Ruotsiin, kun tilaisuus siihen tarjoutui. Joillakin maa ”poltteli jalkojen alla” syystä tai toisesta, ja naapurimaasta oli hyvä lähteä etsimään uutta alkua.³

1960-lukua on tutkimuskirjallisuudessa nimitetty maaltapaon vuosikymmeneksi. Silloin myös Ruotsiin muutto lisääntyi merkittävästi. Kun vielä 1950-luvun lopulla tilastoituja Ruotsiin muuttajia oli noin 10 000, oli heitä 1960-luvun lopulla yli 20 000. Huippuvuosi oli vuosi 1970, jolloin tilastoituja muuttajia oli yli 40 000. Muuttajien lukumäärä oli 1970-luvun lopulla laskenut alle 15 000:een. Enimmillään suomalaissyntyisten määrä oli vuonna 1980, jolloin heitä oli Ruotsissa noin 250 000.⁴ Vuonna 1969 otettiin käyttöön ns. muuttokirja: muuttajan oli vietävä mukanaan lähtömaan viranomaisilta saamansa todistus uuden maan viranomaisille. Tämän taas tuli palauttaa siitä yksi osa takaisin lähtömaahan. Näin sama henkilö ei voinut olla kirjoilla kahdessa maassa yhtä aikaa. Muuttokirjakäytännön

1. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 11.6.2000 (nainen s. 1953). Koska aineiston keruu on vielä kesken, aineistoa ei ole luovutettu mihinkään arkistoon.

2. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 27.12.2000 (mies s. 1953).

3. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman; Haastattelu 4.11.2000 (mies s. 1937); haastattelu 9.4.2001 (mies s. 1933); haastattelu 7.4.2001 (nainen s. 1940).

4. Jouni Korkiasaari (2000) ’Suomalaiset Ruotsissa 1940-luvulta 2000-luvulle’, teoksessa Jouni Korkiasaari & Kari Tarkiainen *Suomalaiset Ruotsissa*, Jyväskylä: Siirtolaisuusinstituutti, 158, 164.

vuoksi tilastoja ennen ja jälkeen 1969 ei voida pitää täysin vertailukelpoisena.⁵

Tilastojen mukaan kaiken kaikkiaan noin puoli miljoonaa suomalaista muutti Ruotsiin vuosien 1945–90 välisenä aikana. Päinvastaiseen suuntaan, Ruotsista Suomeen, tilastoituja muuttajia oli 275 000. Tilastot eivät kuitenkaan tavoita kaikkia muuttajia, joten niihin on suhtauduttava kriittisesti. Ennen vuotta 1970 muuttajien määrä oli todennäköisesti suurempi kuin mitä tilastot antavat ymmärtää. Useat aikoivat ainoastaan käydä Ruotsissa, ei jäädä sinne, vaikka toisin sitten saattoi käydäkin. Vastaavasti muuttaja saattoi olla Ruotsissa vain lyhyen ajan jättäen kuitenkin tilastoon merkinnän muutosta. 1970–1980-luvulla noin 10 prosenttia muuttajista palasi Suomeen saman vuoden aikana. Samoin sama henkilö on saattanut muuttaa useita kertoja Suomen ja Ruotsin välillä.⁶ Sven Alur Reinansin arvion mukaan tilastoista löytyvän luvun, noin puolen miljoonan, asemesta noin 700 000–800 000 suomalaista muutti Ruotsiin vuosien 1945–1994 välisenä aikana. Heistä kuitenkin vain osa, arviolta neljännesmiljoona, jäi pysyvästi asumaan Ruotsiin.⁷ Sodan jälkeen pääosa Ruotsiin muuttaneista suomalaisista asettui Tukholman ympäristöön ja Torniojokilaaksoon. 1960-luvulla suomalaiset suuntasivat kulkunsa laajemmalle alueelle, erityisesti Keski-Ruotsin teollisuuspaikkakunnille Tukholman ja Göteborgin väliselle kaistaleelle. Vuonna 1998 eniten Suomessa syntyneitä asui Tukholmassa (22 300 henkilöä) ja toiseksi eniten Göteborgissa (9 700 henkilöä). Suurin osa ruotsinsuomalaisista työskenteli 1960- ja 1970-luvulla pääasiassa teollisuudessa, valimoissa, autotehtaissa, telakoilla ja muilla metallialan yrityksissä sekä kumi-, tekstiili-, vaatetus- ja paperiteollisuudessa.⁸

Suomen muuttotappiokunnista valtaosa sijaitti vuonna 1970 Lapin läänissä. Tilastojen kärjessä on Salla, jonka väkiluvusta yli kuusi prosenttia muutti muuhun pohjoismaahan, käytännössä siis Ruotsiin. Muutkin Koillis-Lapin kunnat (Pelkosenniemi, Kemijärvi, Savukoski) ovat muuttotilastojen kärjessä samoin kuin naapurikunnat Sodankylä, Posio, Ranua, Kuusamo ja Rovaniemi.

Kyseisenä vuonna Lapin läänin kunnista ainoastaan Simo ei ollut muuttotappiokunta.⁹ Vaikka yksittäisten kuntien väkiluvut eivät ole suuria, on muuttoliike Ruotsiin merkinnyt melkoista väkiluvun vähenemistä Lapissa. Seurauksien dramaattisuutta lisää se, että muuttajat olivat parhaassa työ- ja perheenperustamisiässä.

Jouni Korkiasaari on selittänyt Ruotsiin muuton syitä (muuttoliikkeen työntö) tilatoman väestön perinnöllä, toisen maailmansodan vaikutuksilla, poliittisella epävakaudella, elinkelvottomilla pientiloilla ja suurilla ikäluokilla. Muuttoliikkeen taustalla vaikuttavaa Ruotsin vetovoimaa puolestaan kuvaavat avainsanat vakaumus, hyvinvointi, työvoimapula ja kasvu.¹⁰ Kun tutkimuskohteenä on Pohjois-Suomi, metsätaloudessa tapahtuneiden muutosten merkitys on keskeinen. Kun metsätyöntekijöiden määrä pieneni koneellistumisen seurauksena, supistui myös moni muu taloudellinen toiminta. Esimerkiksi kauppoille merkittävä savottien muonitus supistui eikä erilaisilla palveluilla enää ollut ostajia. Samaan aikaan kun työmahdollisuudet maaseudulla vähenivät, tulivat suuret ikäluokat työkään.

Monta tarinaa

Tehdessäni haastatteluja Göteborgiin 1960–1970-luvulla muuttaneiden pohjoissuomalaisten keskuudessa, kuulin monta kertomusta muuttoon johtaneista syistä.¹¹ Koska muuttaminen on merkinnyt niin kokonaisvaltaista elämänpiirin muutosta, on se ihmisten elämäkerroissa keskeisellä sijalla. Monen haastateltavan kohdalla huomasi, että haastateltava oli tottunut kertomaan muuttotarinsa. Näitä tarinoita on kerrottu työpaikan kahvitunneilla, ja ajan myötä niihin on tullut dramaattisia käänteitä. Elämäkertahaastatteluille on tyypillistä, että tarinat muistuttavat toisiaan, vaikka kertojina on eri ihmisiä. Tämä selittyy sillä, että elämäkerroissa on – kuten ruotsalainen etnologit Birgitta Svensson asian ilmaisee – sisäänrakennettuna ajan henki.¹² Väitöskirjassaan Peter Öberg erottaa toisistaan eletyn elämän (det levda livet), koetun elämän (det upplevda livet), kerrotun elämän (det berättade livet) ja tulkitun elämän (det tol-

kade livet). Eletyllä elämällä Öberg tarkoittaa haastateltavan elämän varrella sattuneita tapahtumia ja prosesseja, jotka jättävät jälkensä tunteisiin ja muistoihin, siis koettuun elämään. Kun henkilö rekonstruoi elämäkertansa kertomalla elämäkertansa, saadaan kerrottu elämä. Kun tukija analysoi aineiston, saadaan tulkittu elämäkerta.¹³ Kerrottua elämää ja tulkittua elämää on vaikea täysin erottaa toisistaan, koska jo haastattelutilanne on tutkijan esianalyysiä. Haastattelijan esittämät kysymykset, ilmeet ja koko olemus ohjaavat haastateltavan kertomusta.¹⁴

Nykykansatieteessä on monia virtauksia. Tällä hetkellä ehkä yleisimmässä suuntauksessa ollaan kiinnostuneita ihmisen subjektiivisista kokemuksista, siitä miten hän kokee näkemänsä ja kokemansa. Haastatteleminen on yleinen menetelmä sosiaalisen todellisuuden ja kulttuuristen tapojen selvittämisessä.¹⁵ Haastatteluaineiston rikkaus – ja vaikeus – on siinä, että muutamassa virkkeessä, joiden sanomiseen ei mene montakaan minuuttia, on kiteytettynä paljon sellaista tietoa ihmisten arkipäivästä ja va-

lintojen taustoista, joita mitkään muut lähteet eivät paljasta. Yhdenkin ihmisen muisto, vaikkapa sivulauseessa kerrottuna, voi olla ikkuna yhteisöön täynnä esineitä, tapahtumia ja ihmisiä, siis ajan henkeen.¹⁶ Kenttätyöntekijä muodostaa käsityksensä ilmiöstä moninaisessa prosessissa, jossa nauhoilta litteroidut haastattelut ovat vain yksi osa aineistoa.

Seuraavassa esittelen Göteborgissa asuvien suomalaisten muuttokertomuksia heidän itsensä kertomana. Kaikille 26 haastateltavalle on yhteistä se, että he ovat syntyneet tai viettäneet lapsuutensa Lapin läänin alueella ja muuttaneet Ruotsiin 1960-luvun lopussa tai 1970-luvun alussa. Pääosin heidän lapsuudenkotinsa on sijainnut syrjäseudulla. Koulu saattoi sijaita oman kodin pirtissä tai kymmenien kilometrien päässä, jolloin viikot oli pakko olla poissa kotoa. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta haastateltavat olivat käyneet kansakoulun ja jatkuoluokat Suomessa. Vain muutama oli suorittanut keskikoulun. Perheet olivat pääosin suuria. Isät kävivät erilaisissa sekatoissa ja äidin työ oli usein kotona

5. Korkiasaari (2000) 156; Sven Allur Reinans (1996) ”Den finländska befolkningen i Sverige – en statistisk-demografisk beskrivning”, teoksessa Jarmo Lainio (red.) *Finnarnas historia i Sverige 3*, Jyväskylä: Finska Historiska Samfundet & Nordiska museet, 64.

6. Reinans (1996) 64–65.

7. Reinans (1996) 66.

8. Korkiasaari (2000) 159, 169, 174.

9. Korkiasaari (2000) 157.

10. Korkiasaari (2000) 136–147.

11. Toimin vastuullisena johtajana Suomen Akatemian rahoittamassa tutkimushankkeessa ”Gothenburg – the Largest Village of the Salla Parish”. Hankkeessa tutkitaan ensimmäisen ja toisen polven pohjoissuomalaisia Göteborgissa. Lähtöolettamana on, että yhteisestä taustastaan huolimatta Göteborgin pohjoissuomalaiset eivät ole kulttuurisesti homogeeninen ryhmä. Arkielämän kulku riippuu sosiaaliryhmästä, sukupolvesta, sukupuolesta, koulutuksesta, työpaikasta ja myös sosiaalisesta verkostosta niin Suomessa kuin Ruotsissa. Suomen itärajalla sijaitsevassa Sallassa kunnan väestö väheni muutamassa vuodessa 11 000:sta 7 000:een muuttoliikkeen seurauksena. Kotiseudulle jääneet sanoivat leikillään – mutta myös katkerana – että Göteborgista olisi näiden vuosien aikana tullut Sallan suurin kylä. Tätä paikallista sanontaa pidetään tässä tutkimuksessa johtolankana, jota seurataan mikrohistorian menetelmin. Salla on eräänlainen metafora; myös muista Pohjois- ja Itä-Suomen syrjäseuduilta muutettiin pois työn perässä. Yhteistä näille seuduille on sosioekonominen riippuvuus metsätaloudesta. Projektin

tavoitteena on saada julkaistuksi yksi kansatieteellinen monografia (Hanna Snellman, Helsingin yliopisto: ”Göteborg – Sallan suurin kylä”), yksi etnologinen väitöskirja (Marja Ägren, Göteborgin yliopisto: ”Osynliga emigranter”) ja yksi historiatieteellinen artikkeli (Marianne Junila, Oulun yliopisto: ”Leaving for Sweden or just leaving”).

12. Birgitta Svensson (1997) ”Livstid. Metodiska reflektioner över biografiskt särskiljande och modern identitetsformering” teoksessa Gunnar Alsmark (red) *Skorta eller själ? Kulturella identiteter i tid och rum*. Lund: Studentlitteratur, 50.

13. Peter Öberg (1997) *Livet som berättelse: om biografi och åldrande. Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Social Sciences* 62, Uppsala: Stockholms universitet.

14. Ks. esim. Billy Ehn (1996) ”Närhet och avstånd” teoksessa *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap*, Falun: Natur och kultur; Marianne Freyne-Lindhagen (1997) *Identitet och kulturmöte–Syrrianska kvinnors exempel. En diskussion om grounded theory*, Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 105–106.

15. Karl-Olov Arnsrberg (1992) *Etnologisk samhällsforskning*, Lund: Studentlitteratur, 11. Ehn (1996) 136.

16. Kansatieteen metodeista ks. Karl-Olov Arnsrberg (1997) *Fältetnologi*, Stockholm: Carlssons; Alf Arvidsson (2001) *Etnologi. Perspektiv och forskningsfält*, Lund: Studentlitteratur; Billy Ehn & Orvar Löfgren (1996) *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap*, Falun: Natur och kultur.

Sallalaistyttö kesälomalla Suomessa 1972. Hän oli muuttanut Göteborgiin 16-vuotiaana 1969. Yksityiskokoelma.

ainakin silloin kun lapset olivat pieniä. Kaikki eivät olleet kokonaan ilman töitä pohjoisessa, mutta siitä huolimatta he halusivat Ruotsiin, koska töiden saaminen oli epävarmaa. ”Ruotsiin muutto oli kauhiassa viuhkassa” kuvaili eräs haastateltava tunnelmia Koillis-Lapissa vuonna 1969. Hän oli lähtenyt Ruotsiin suoraan metsätöistä lomalla käymään tulleiden kotikylien poikien houkuttelemana. ”Sitä lähetettiin vain käymään, keräämään repullinen rahaa ja tullaan takaisin niin kuin kaikki muutkin”, kuvaili yli 30 vuotta Ruotsissa asunut haastateltava muuttopäätöstään.¹⁷

Kuten edellä jo kävi ilmi, sama ihminen saattoi muuttaa Ruotsiin useamman kerran. Monet nuorena Ruotsiin lähteneet ovat palanneet pian takaisin kotimaahan mutta lähteneet sitten myöhemmin uudelleen työhakuun.¹⁸ Eräs haastateltavistani oli muuttanut Ruotsiin kolme kertaa, ensin kaksi kertaa lapsena vanhempiensa mukana ja sen jälkeen kerran jo itsenäisenä aikuisena. Viimeisen kerran muuttaminen tapahtui sattumalta. Haastateltava oli äitiyslomalla ollessaan puolison kesälomalla Göteborgissa käymässä – mies haki ja sai töitä, ja perhe jäi Göteborgiin asumaan.¹⁹ Monet selittävät sattuman muuton syyksi. Voi kuitenkin olla, että sattuman merkitystä on jälkeenpäin korostettu muuttokertomuksen dramatisoimiseksi. Keskeisin syy muuttopäätökseen on usein toive paremmista ansioista tai ylipäätänsä ansioista.²⁰

Kysyessäni haastateltavilta, olivatko he houkutelleet kotikylänsä nuorisoa Ruotsiin töihin kesälomien aikana, kaikki vastasivat jyrkän kielteisesti. Useimmat haastateltavistani olivat ottaneet mukaansa nuorimpia sisaria, usein apulaiseksi, tai veljiä, ja monet olivat itse lähteneet Ruotsiin isoveljen, sisaren tai serkun mukana. Esimerkiksi Göteborgin ehkä suurimmalla suomalaisten työnantajalla, Volvolla, tuettiin yhtiön puolesta tällaista toimintaa.²¹ Työvoimapulan aikana toivottiin, että hyvät työntekijät toisivat mukanaan toisia hyviä työntekijöitä Suomesta. Koska perheet olivat suuria, pelkästään sisaruksista kertyi jo aika joukko Ruotsiin lähtijöitä. Lähteminen lähisukulaisen kanssa tai lähisukulaisen luo oli paljon

helpompaa, koska esimerkiksi asunnon puuttumista ei tarvinnut pelätä. Sukulainen oli myös oiva apu kielitaidottomalle töitä etsittäessä. Eräs haastateltava jätti työpaikansa Helsingissä ja lähti kesälomalla Ruotsiin vanhemman sisarensa ja tämän miehen sekä miehen sisaren kanssa. Ruotsissa oli jo heidän perheestään kaksi vanhempaa sisarukoa, joista toisen mukana tytöt Ruotsiin lähtivätkin. Isosisko tarjosi ilmaisen kyydin Ruotsiin, asunnon ja auttoi työpaikan hankkimisessa.²²

Useimmiten muuttopäätös on syntynyt ryhmässä. Jos muuttokumppanina ei ollut veli tai sisar, se oli poika- tai tyttöystävä, tai suurempi joukko lähtijöitä. Monelle vasta toisensa tavanneelle nuorelle Ruotsiin muutto merkitsi oman elämän aloittamista yhdessä ilman vanhempien kontrollia tai muuten vain seikkailua.²³ Sota-aikana eläneet olivat saaneet tuntumaa Ruotsiin jo evakkoaikana, mutta ainakaan heidän omasta mielestään evakkokokemuksilla ei ollut merkitystä päätöksessä muuttaa Ruotsiin.²⁴ Ainakin yksi haastateltavista otti ensin yhteyttä sotalapsena olleeseen setäänsä, joka järjesti haastateltavalle ja tämän miehelle työpaikan Göteborgista.²⁵

Vaikka työvoimaviranomaisilla oli oma osuutensa työpaikkojen välityksessä, epä-

17. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 8.4.2001 (mies s. 1944).

18. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 7.4.2001 (nainen s. 1954).

19. Esim. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 4.11.2000 (nainen s. 1965).

20. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 4.11.2000 (mies s. 1937).

21. Kent Olsson (1996) *Göteborgs historia. Näringsliv och samhällsutveckling. Från industristad till tjänstestad 1920–1995*, Stockholm: Nerenius & Santréus Förlag AB, 239.

22. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 19.6.2000 (nainen s. 1948).

23. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 9.6.2000 (nainen s.1948); haastattelu 7.6.2000 (nainen s. 1951); haastattelu 17.6.2000 (mies s. 1945); haastattelu 18.6.2000 (nainen s. 1949); haastattelu 19.6.2000 (nainen s. 1941); haastattelu 27.12.2000 (nainen s. 1958); haastattelu 11.4.2001 (mies s. 1946).

24. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Esim. haastattelu 7.4.2001 (nainen s. 1940).

25. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 29.12.2000 (nainen s. 1944).

viralliset verkostot tuntuvat olleen tehokkaampia niin Ruotsiin matkustamisessa kuin työpaikan ja asunnon löytämisessäkin.²⁶ Näissä ketjuissa sukulaisten, rakastavaisten ja työtoverien rooli oli merkittävä:

Me oltiin kaksikymmentä vuotta kun menttiin naimisiin... mies kun sai armeijan käytyä niin sitten melkein me lähdeimme tänne Ruotsiin. Hän tuli ensin ja silloin minulla oli jo poika syntynyt. – Se oli miehen idea (muuttaa Ruotsiin), kun sillä ei ollut töitä, niin se oli vähän niin kuin pakko lähteä. – Hän lähti yhen kaverin kanssa, yhen tutun kanssa tänne. – Ne tuli junalla ja millä ne nyt tuli ja se toinen oli alkanut juopottelemaan ja sitten oli hillunu siellä junassa ja se oli heitetty ulos. Meillä oli tarkoitus mennä Tukholmaan ensin, kato kun tämän kaverin, tällä kaverilla oli jotain tuttuja Tukholmassa ja ne oli suunniteltu että ne menee sinne hakemaan töitä. Mutta tämä kaveri heitettiin junasta ulos, niin sitten... minun mies tuli Göteborgiin asti, kun sillä oli sisko täällä. – Niilläkin oli pieni asunto ja sitten siinä oli jo kaks sen miehen velipoikaa. – [Volvolla] oli joku [suomalainen] sanonut, että hänen tykönsä voi tulla alivuokralaiseksi. – Minä tulin kanssa siihen alivuokralaiseksi, elokuun loppupuolta se oli, mutta sitten me saatiin oma asunto jo lokakuussa. – Rovaniemeltä lensin Göteborgiin ja sitten oli tämä yks miehen sisar mukana. Se oli sille vanhimmalle siskolle, niillä oli yks poika, niin se tuli lapsenlikaks niille.²⁷

Jos pariskunnalle oli jo syntynyt lapsia, mies lähti yleensä etukäteen ja puoliso seurasi myöhemmin perässä. Varsinkin pienten lasten äideille Ruotsin Suomea paremmat asunto-olosuhteet olivat houkuttimena, vaikka muutto ei aina ainakaan suuren perheen äidille ollut suinkaan mieluinen. Varmasti on monia sellaisia, joiden puoliso ei suostunut lähtemään Ruotsiin tai molemmat tulivat harkinnan jälkeen siihen tulokseen, että reissuun ei kannata lähteä. Muutosta ei välttämättä paljoakaan neuvoteltu; kun mies oli sanonut itsensä irti työpaikastaan tai joutunut työttömäksi, vaihtoehtoja ei jäänyt.²⁸ Kun perheet vihdoinkin pääsivät ta-

kaisin yhteen, sekoittuivat jälleennäkemisen riemu ja lähtemisen haikeus toisiinsa.

Lopuksi

Ruotsinsuomalaisia koskevissa tutkimuksissa käsitellään lähes poikkeuksetta myös muuttoon johtaneita syitä. Tekeehän nimenomaan muutto Suomesta Ruotsiin suomalaisista ruotsinsuomalaisia. Jouni Korkiasaaren mukaan ruotsinsuomalaisista 1970-luvulla tehdyt kyselytutkimukset osoittavat taloudellisten tekijöiden kuten työttömyyden, Suomen heikon työllisyystilanteen, Ruotsin parempien työnsaantimahdollisuuksien ja paremman palkkatason olleen keskeisiä tekijöitä muuttopäätöstä tehtäessä. Valtaosa kyselytutkimuksiin vastaajista on maininnut jonkin taloudellisen seikan muutonsa ensisijaiseksi syyksi. Osa on muuttanut ystävien esimerkkiä seuraten tai seikkailun- tai vaihtelunhalusta. Harvemmin motiivina on ollut kielen oppiminen tai itsensä kehittäminen. Satunnaisesti muuton syyksi mainitaan asunnon puute tai huonot asunto-olot Suomessa.²⁹

Göteborgin yliopistossa vuonna 2001 ruotsinsuomalaisista väitelleen Jari Kuosmasen tapa tarkastella muuttajien motiiveja on kvalitatiivinen. Hän on haastatellut sosiaalipolitiikan alaan kuuluvassa tutkimuksessaan 28:aa vuosina 1920–1960 syntyneitä Göteborgissa asuvaa suomalaista miestä. Valtaosa haastateltavista oli muuttanut Ruotsiin 1960–1970-luvulla. Haastattelussa tulivat esille seuraavat muuton syyt: työttömyys, oletus paremmasta tai helpommasta elämästä Ruotsissa, henkilökohtaiset ongelmat Suomessa, tarve paeta elämäänsä Suomessa, seikkailun- tai vaihtelunhalu, merimiesten työtilaisuuksien muuttuminen, opiskelu ja rakkaus.³⁰ Kaikki nämä syyt ovat löydettävissä myös omassa aineistossani. Vaikka motiivit ovat heterogeenisiä, on Kuosmasen mukaan löydettävissä kolme erilaista tapaa muuttaa Suomesta Ruotsiin: ketjumuutto, ryhmämuutto ja yksinmuutto. Ketjumuutossa henkilö lähtee uuteen maahan tutun henkilön, esimerkiksi sukulaisen perässä. Monet muuttoon liittyvät ongelmat ovat pienempiä ketjumuuttajalla kuin muilla. Hän saa etukäteen tietoa uudesta maas-

ta ja alueesta, hän saa apua asunnon ja työpaikan hankinnassa, hän saa apua kieliongelmissa ja myös rahaa ennen ensimmäistä palkkaa. Tärkeintä kuitenkin on, että hänellä on valmiiksi sosiaalisia kontakteja ihmisiin, jotka puhuvat samaa kieltä kuin hän. Ryhmämuutolla Kuosmanen tarkoittaa sitä, että henkilö lähtee yhden tai useamman muun henkilön kanssa. Turvallisuudentunteen maksimoimiseksi monet muuttivat ryhmässä ja vieläpä tutun henkilön luo. Yksinmuuttaja on lähtenyt työnhakuun ilman tukihenkilöitä.³¹

Kuosmanen toteaa, että haastatteluista on usein vaikea löytää yhtä syytä muuton taudalta.³² Tämän seikan huomasin itsekin haastatteluja analysoidessani. Usein muutto oli monen seikan summa, eikä muutto läheskään aina ollut pitkän harkinnan tulos vaan sattumaa: joku tarvitsi apulaista, autossa oli tilaa, työt loppuivat ilman ennakkovaroitusta tai isä nuhteli tansseista palaavaa nuorta. Aineiston osalta Kuosmanen aineisto ja itse keräämäni aineisto eroavat siten, että Kuosmanella haastateltavana on ollut ainoastaan miehiä, ja heistäkin lähes puolet oli tulkittavissa syrjäytyneiksi. Omassa aineistossani haastateltavista valtaosa on naisia. Haastatellut miehetkin ovat perheellisiä ja hyvin elämässään pärjänneitä. Naisille tyypillinen muuton syy, mahdollisuus päästä sukulaisperheeseen apulaiseksi jo hyvin nuorena, puuttuu miehiltä. Miehet menivät suoraan tehdastyöhön, ja kotikin piti usein etsiä aluksi poikamiesparakista.

Keräämässäni aineistossa korostuu ketjumuuton ja ryhmämuuton merkitys. Ku-

kaan haastatteluista ei ollut lähtenyt aivan yksin suureen maailmaan, vaan hänellä oli turvanaan oman perheen jäseniä, sulhanen, morsian tai ystäviä. Kielitaidottomana yksin Ruotsiin muuttaminen olisi ollut vaikeaa vaikka ei varmaankaan mahdotonta. Sukulaisten merkitys muuttoprosessissa on ollut erittäin suuri. Yksi muuttaja on houkutelut perässään sisaruksia ja puolison sisarusia ja serkkuja. Ensimmäisenä paikkakunnalta lähteneillä on ollut keskeinen merkitys, koska heillä on todennäköisesti ollut perhepiirissä ja sukulaisissa seuraajia. Pelkästään haastatteluaineistoa käyttämällä saa tietoa muuttajien motiiveista, mutta kokonaisvaltainen ilmiön tarkastelu edellyttää arkistolähteiden käyttämistä.³³ ■

26. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 6.6.2000 (nainen s. 1947); haastattelu 10.6.2000 (nainen s. 1946); haastattelu 7.4.2001 (nainen s. 1954).

27. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 5.6.2000 (nainen s. 1947).

28. Göteborginsuomalaisten haastattelut/Hanna Snellman. Haastattelu 17.6.2000 (nainen s. 1947); haastattelu 20.6.2000 (nainen s.1939); haastattelu 20.6.2000 (mies s. 1931); haastattelu 4.11.2000 (nainen s. 1937); haastattelu 9.4.2001 (nainen s. 1932).

29. Korkiasaari (2000) 152.

30. Jari Kuosmanen (2001) *Finnkampen. En studie av finska mäns liv och sociala karriärer i Sverige, Skriftserien nr 2001:2 Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet, Södertälje: Gidlunds förlag, 89–96.*

31. Kuosmanen (2001) 97.

32. Kuosmanen (2001) 89.

33. ”Göteborg – Sallan suurin kylä” -tutkimushankkeessa selvitetään fil. tri Marianne Junilan osuudessa arkistolähteiden perusteella muuttoliikettä yhdessä kunnassa, Sallassa.